

М.М. Кушніренко

*кандидат архітектури, професор
кафедри містобудування КНУБА*

Т.Ю. Іносова

*старший викладач кафедри
містобудування КНУБА*

О.А. Кравчук

*старший викладач кафедри
містобудування КНУБА*

ЮВІЛЕЙНА ДАТА В ІСТОРІЇ МІСТОБУДУВАННЯ

Однією з провідних сучасних наукових шкіл в галузі містобудування в Україні є кафедра містобудування, яка ліцензована у вищому навчальному закладі III-IV рівня акредитації – Київському національному університеті будівництва і архітектури, та яка відповідає одній з трьох архітектурних спеціальностей, затверджених Міністерством освіти і науки України, – „Містобудування”.

Кафедра була заснована 1 квітня 1983 року у складі архітектурного факультету Київського інженерно-будівельного факультету і спочатку мала назву „Архітектурне проектування населених місць і промислових комплексів”, а з 1991 року – кафедра „Містобудування”.

Кожна наукова школа це – складна система організації творчого процесу, який відповідно до вимог часу має тенденцію до постійного оновлення та вдосконалення. Головним чинником формування наукової школи є наявність кваліфікованого, авторитетного серед спеціалістів лідера та професійного колективу однодумців. Кафедра – це перш за все колектив викладачів, об’єднаних спільною ідеологією, спрямованою на підготовку молодого покоління архітекторів-містобудівників та на формування наукової школи в галузі містобудування.

Протягом 23 років з 1983 р. по 2006 р. кафедру очолював доктор архітектури, професор, заслужений архітектор України, видатний вчений в галузі містобудування Фомін Ігор Олександрович – фундатор та засновник кафедри.

З 2006 р. по 2009 р. завідувачем кафедри містобудування був доктор архітектури, професор, народний архітектор України, директор Українського

державного науково-дослідного інституту проектування міст „ДІПРОМІСТО” – Білоконь Юрій Миколайович, який працював на кафедрі з 1987 р.

З липня 2009 року кафедру містобудування очолює кандидат архітектури, професор, член-кореспондент Академії архітектури України та Академії будівництва України Кушніренко Марія Марківна.

Кафедра містобудування – найбільша і най значуща кафедра на архітектурному факультеті. Кількість викладачів кафедри становить 33 особи, серед яких майже 40% - це практикуючі архітектори провідних проектних інститутів Києва, в основному, Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст „ДІПРОМІСТО” імені Ю.М.Білоконя. До складу кафедри входять два народних архітектора України (М.М.Дьомін та В.Б.Жежерін), два заслужених архітектора України (О.І.Сєдак та В.Г.Шевченко), чотири доктори наук (М.М.Дьомін, Г.Й. Фільваров, Ю.М.Палеха, В.Г. Підгрушний), сім професорів (М.М.Кушніренко, М.М.Дьомін, Г.Й.Фільваров, Ю.М.Палеха, В.Г.Підгрушний, О.І.Сєдак, І.К.Бистряков), сім кандидатів наук (М.М.Кушніренко, В.О.Яценко, Л.Г.Василенко, В.Т.Шпаковська, І.І.Устінова, Н.Ю.Войко, А.А.Дзиба), дійсні члени-кореспонденти та члени-кореспонденти Академії архітектури України, Академії будівництва України, члени Міжнародної академії архітектури, Російської академії архітектури та будівельних наук, ІКОМОС, ISOCARP тощо.

Поняття архітектурна спеціальність „Містобудування” однаковою мірою стосується наукової, практичної (проектної), а також освітньої діяльності і розглядати історію кафедри доцільно у саме цих, взаємопов'язаних аспектах.

Навчальний процес на кафедрі, як і на всьому факультеті, характеризується двоступеневою структурою, яка згідно Болонського процесу відповідає рівням підготовки бакалаврів та спеціалістів і магістрів.

На рівні підготовки бакалаврів кафедра бере активну участь у викладанні загальнотеоретичних, фундаментальних лекційних курсів для всіх студентів архітектурного факультету. Це -- „Основи містобудування”; „Основи ландшафтної архітектури”; навчальний практикум „Регіональна архітектура”.

На кафедрі містобудування підготовка студентів першого курсу відповідає „академічній” підготовці, яка націлена на вивчення та відображення в графіці пам'яток архітектури.

Для студентів I і II курсів обов'язковими є лекційні курси та практичні заняття з композиції та композиції в містобудуванні. На II, III та IV курсах студенти виконують проекти основних типів будівель і споруд, включаючи невеликі містобудівні об'єкти.

На другому рівні, після одержання бакалаврського диплому, відбувається спеціалізація за основними напрямками, які супроводжуються обов'язковими та

вибірковими дисциплінами (лекційними курсами) з виконанням курсових робіт, а також дипломних проектів. Профілізація навчання впроваджується у двох напрямках: „Містобудування” та „Ландшафтна архітектура”.

Дві основоположні частини навчального процесу в архітектурній освіті – це архітектурне проектування та система лекційних (теоретичних) курсів, які взаємообумовлені. Містобудівна теорія сприяє оволодінню як творчих, так і наукових методів проектування. Разом з цим, засвоєння лекційного курсу дає можливість проникнути в суть містобудівної науки, а також одержати знання про різні прояви практичної діяльності. На кафедрі підготовлено та читається понад 30 лекційних курсів, які віддзеркалюють розвиток під егідою спеціальності „Містобудування” двох архітектурних спеціалізацій – містобудування та ландшафтна архітектура. Зміст лекційних курсів відображує ієрархічну структуру містобудівних та ландшафтних об’єктів та їх типологію. Тому основними дисциплінами є – міське районне планування, реконструкція міст і житлових районів. В сучасних соціально-економічних умовах України виникла також потреба в таких лекційних курсах як містобудівне законодавство, соціально-екологічні проблеми містобудування, ландшафтна архітектура та ін.

Викладачі кафедри активно працюють над розробкою нових курсів лекцій для спеціальності „Містобудування” – проблеми збереження історичного середовища, промислова інфраструктура міста і міських агломерацій, транспортна інфраструктура міста. Архітектурно-планувальна організація нових сельбищних територій, промислова інфраструктура міста і міських агломерацій: для спеціалізації „Ландшафтна архітектура” – відновлення пам’яток садово-паркового мистецтва, менеджмент в ландшафтній архітектурі, мікросади в інтер’єрі.

Організація навчально-виховного процесу здійснюється комплектуванням сталих викладацьких груп. Які закріплюються за окремими курсами, враховуючи ступеневість навчального процесу та його спеціалізацію.

Ліцензійний обсяг прийому студентів на кафедру за спеціальністю „Містобудування” затверджений Міністерством науки і освіти України в 2012 р. становить 60 осіб, тобто дві академічні групи.

З метою наближення навчального процесу до проектної практики ще в 1985 році була створена філія кафедри містобудування в найбільш близькому за фахом проектному інституті „ДІПРОМІСТО”, що безумовно сприяло зміцненню багатоаспектних зв’язків теоретичних курсів, курсового та дипломного проектування із сучасною містобудівною практикою.

Багаторічний позитивний досвід співпраці інституту „Діпромисто” з кафедрою містобудування надав підстави для утворення відповідно до наказу

Міносвіти і науки навчально-науково-виробничого комплексу „Архмістобуд”. Єдиний на архітектурному факультеті цей комплекс значно сприяв розвитку наукової та навчально-методичної роботи кафедри на сучасному етапі.

В межах комплексу налагоджено наукове та науково-технічне співробітництво з регіональним бюро територіального планування (Вроцлав, Польща), міністерством навколишнього середовища Словацької республіки, Кошицьким відділенням Словацької Агенції навколишнього середовища, Департаментом просторового планування Міністерства будівництва та територіального планування Словаччини. Здійснюються заходи спільно з науковими установами НАН та галузевими академіями наук України, з Інститутом екології Карпат НАН України; з Регіональним бюро територіального планування (Вроцлав, Польща), з Інститутом ландшафтного планування Віденського аграрного університету, Астанинським філіалом РГП „КазНПССА” Агентства Республіки Казахстан в справах будівництва і житлово-комунального господарства (Казахстан). Організована наукова діяльність з керівниками проекту „Інноваційні регіони СЕМАТ” в Україні (Польща, Угорщина), щорічна участь викладачів та студентів в програмі Міжнародного інтернаціонального культурного фонду „Life beyond tourism”, налагоджені зв'язки з Міністерством регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України; Управлінням з охорони пам'яток архітектури, культури та містобудування; Головним управлінням м. Києва в справах архітектури, містобудування та дизайну архітектурного середовища; Міністерством екології та природних ресурсів України.

Кафедра містобудування активно приймає участь у міжнародних проектах та програмах, зокрема:

- з 2012 року у Міжрегіональному спільному проекті : „Архітектура та сталий розвиток міст, заснований на екогуманістичних принципах та новітніх технологіях без втрати ідентичності програми „Темпус” – зовнішньої допомоги Європейського Союзу;
- з 2012 року у міжнародному проекті „Спаси від забуття. Культурна спадщина Чорнобильської зони відчуження в концепціях студентів архітектури” за участю України, Польщі та Білорусі;
- участь у міжнародній програмі з охорони й збереження пам'яток архітектури в стилі конструктивізму спільно з Росією та Італією;
- в межах науково-навчально-виробничого комплексу „Архмістобуд” в міжнародному спільному проекті Міжнародний транспортний коридор Берлін-Київ №3.

Кафедра має тісні зв'язки з кафедрами містобудування „Львівської політехніки”; Харківським національним університетом будівництва і

архітектури; Архітектурним інститутом Одеської державної академії будівництва і архітектури; Харківською академією комунального господарства; Полтавським національним технічним університетом імені Ю. Кондратюка, кафедрою ландшафтної архітектури в м. Пшемишль (Польща), МАРХІ, Московським інженерно-будівельним інститутом, Слов'янським університетом (м. Кишинів, Республіка Молдова). Кафедра налагоджує зв'язки з провідними містобудівними школами Польщі, Словаччини, Німеччини, Іспанії, Міжнародно. Спілкою міських і регіональних планувальників (ISOCARP), міністерствами містобудування в Кувейті, Йорданії, Лівані.

Працюють договори про творчу співпрацю з Національним університетом „Львівська політехніка”, з Полтавським національним технічним університетом імені Ю. Кондратюка, між Політехнікою Свентокшинською в Кельцах, Варненським вільним університетом „Чорноризець Храбар” м. Варна, Болгарія, з Азербайджанським архітектурно-будівельним університетом, м. Баку, з Вищою школою м. Аугсбурга, Слов'янським університетом (м. Кишинів, Республіка Молдова).

Кафедра проводить значну роботу з формування навчально-методичної бази та забезпечення навчального процесу сучасною методичною літературою. За ці роки викладачами кафедри підготовлено та видано 2 підручника, 12 навчальних посібника, 18 монографій, п'ять конспектів лекцій, та понад 60 методичних вказівок до розробки курсових та дипломних проектів та викладання лекційних курсів.

У 2003-2005 та 2010 – 2012 рр. розроблені та затверджені в Міносвіти та науки України „Галузеві стандарти підготовки фахівців” (на рівні спеціаліст, магістр) за спеціальністю „Містобудування” та за спеціалізацією „Ландшафтна архітектура” (проф. Кушніренко М.М.).

Наукова робота кафедри пов'язана з розробкою та виконанням масштабної комплексної науково-дослідної тематики: „Розвиток планувальної структури Києва в умовах формування групової системи населених місць” (1983-84 рр.), „Концепція розселення на території України на період до 2010 року” (1986 р.), „Архітектурне формування середовища територіально-виробничих комплексів (в умовах а/о Стирол)” (1985-1989 рр.) „Планувальна організація міждержавної планувальної осі Львів – Жешув” (1996-1997 рр.), до яких залучались не тільки викладачі кафедри, але і співробітники інших кафедр та студенти. На сучасному етапі науково-дослідна робота на кафедрі містобудування об'єднана в комплексну наукову тему: „Досвід і проблеми розвитку територій та міст України в сучасних соціально-економічних умовах”. Ця тема виконується сумісно із співробітниками інституту „ДІПРОМІСТО” в межах науково-навчально-виробничого комплексу „Архмістобуд”.

Кафедра бере активну участь у розробці державних містобудівних документів та програм. Перш за все це стосується доповнень до ДБН 60-92 щодо розробки нового покоління генеральних планів міст, методики регіонального планування, концепції Генеральної схеми розпланування території України, Містобудівного кодексу.

Кафедра містобудування щороку широко представляє дипломні проекти студентів на Міжнародних, Всесоюзних і Всеукраїнських оглядах-конкурсах дипломних робіт. Всього за період з 1983 по 2013 рр. було представлено понад 150 проектів.

За цей період понад 20 аспірантів кафедри і здобувачів захистили кандидатські дисертації зі спеціальності 18.00.04 „Містобудування та ландшафтна архітектура”.

З метою об'єднання регіональних архітектурних шкіл містобудування, які сформувалися переважно на базі вищих навчальних закладів у містах – регіональних центрах, в 1999р. була створена Постійна координаційна рада з питань вищої освіти за спеціальністю „Містобудування”, статут якої було затверджено наказами Міністерства освіти і науки України, Держбуду України, Київського національного університету будівництва і архітектури.

Велике значення в роботі Постійної Координаційної ради має видання безкоштовного збірника наукових праць „Досвід та перспективи розвитку міст України” на базі Українського державного інституту проектування міст „ДІПРОМІСТО”, Київського національного університету будівництва і архітектури, Міністерства регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства України (відповідальний редактор – Ю.М.Палеха, відповідальний секретар – М.М.Кушніренко). Цей збірник наукових праць виходить з 2000 р. двічі на рік, висвітлює сучасні проблеми теорії і практики містобудування. Збірник віднесено до фахових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт.

Зазначеними досягненнями кафедра містобудування зобов'язана складу висококваліфікованих викладачів, які мають великий досвід наукової, практичної та педагогічної діяльності в галузі архітектури та містобудування.

З приводу 30-річчя кафедри містобудування є приємна нагода висловити щиру вдячність всім тим, хто плідно працює тепер у складі кафедри, а також тим, хто працював раніше і сприяв її становленню та розвитку.